

УДК 378.147.302.2

Євген Мегем

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто вимоги до викладача при використанні ним особистісно-орієнтованої методики підготовки студентів до проектно-технологічної діяльності. Серед них так, і як: визначати студентів зі схильністю до відповідних способів засвоєння проектно-технологічних знань; впливати на всі канали сприйняття і обробки інформації; для кожного типу студентів пропонувати свої завдання та інші. Розглянуто дії викладача з подолання негативних стереотипів у студентів, розширюючи їх карти спілкування та створення відповідного ресурсного стану з потрібними якостями. При цьому викладач, враховуючи типи сприймання студентів, дозволяє їм користуватись найбільш зручним способом засвоєння знань або використовує різні способи презентації одного і того ж навчального матеріалу, щоб у студентів не формувались обмежуючі фільтри сприйняття інформації. Виділені спільні риси НЛП-методик, які використовуються у проектно-технологічній підготовці студентів.

Ключові слова: *нейролінгвістичне програмування; проектно-технологічна підготовка; інформація; репрезентативні системи; типи студентів; аудіали; візуали; кінестетики; канали сприйняття інформації.*

Знання, як суб'єктивний досвід попередніх поколінь, є інструментом взаємодії суб'єкта із середовищем на всіх логічних рівнях. Проектно-технологічна діяльність студентів є специфічною їх взаємодією із середовищем, яка потребує наявності певного об'єму знань і елементарного досвіду їх використання. Методики нейролінгвістичного програмування (НЛП) створюють реальні умови для швидкого і якісного формування необхідного практичного досвіду і на його основі розвитку творчих здібностей. Ми розглядаємо НЛП як набір ефективних технік та інструментів і можливості їх використання у проектно-технологічній діяльності студентів. Включення НЛП у проектно-технологічну діяльність студентів сприяє процесу інтеріоризації ними технологічних досягнень суспільства, що, у свою чергу, позитивно впливає на формування практичного досвіду.

Окрема особистість чи група, яка навчається, розглядається нами з позицій НЛП як частина розгорнутої системи загального процесу обміну інформацією та її утилізації (привласненням) окремими студентами.

В. П. Белянін вбачає процес навчання у рамках НЛП-підходу наступним чином:

- виявити схильність студентів до різних способів засвоєння навчального матеріалу;
- запропонувати завдання, які підходять кожному, окремо взятому, типу студентів (візуалам, аудіалам, кінестетикам, дискетам або дигіталам);
- впливати на усі репрезентативні системи (канали сприйняття і переробки інформації);
- розширювати способи рішення студентами навчальних завдань з урахуванням їх репрезентативних систем;
- враховувати можливі розходження репрезентативних систем викладача і студентів [1, с. 4].

При роботі з групою він рекомендує використовувати сенсорне навчання – різні способи презентації одного і того ж навчального матеріалу, дозволяючи студентам користуватись зручними для них способами засвоєння інформації. Це робить заняття таким, що легко запам'ятовується студентами з різними репрезентативними системами, а також закріплює наявні знання, оскільки чим більше інформаційних каналів задіяне на занятті, тим більшою кількістю студентів буде засвоєний матеріал, який вивчається.

Американська викладачка Бетті Лівер у своїх публікаціях говорить саме про це. Вона наголошує, що «кожному типу студентів необхідна своя презентація нового матеріалу. Кожний студент засвоює його по-своєму, і як результат для нього потрібні свої види вправ» [2, с. 7].

Успішність навчання у НЛП, за словами В. П. Беляніна, розуміється, як об'єм запам'ятованої інформації. Чим вища мотивація до вивчення – тим результативніший процес запам'ятовування. О. Є. Ломакіна та Д. В. Лопанцев акцентують увагу на використанні технік НЛП у процесі навчання для розвитку позитивних особистісних установок на успішне навчання, а також віри студента у свої здібності і можливості. Це надзвичайно важливо, оскільки в них, як правило, існує велика кількість обмежуючих їх негативних переконань, які є результатом особистого досвіду, або передані від близьких людей, родичів, друзів. Негативні переконання типу «особисто у мене це не вийде», «для мене це дуже складно» будуть перешкоджати процесу засвоєння навчального матеріалу. У НЛП існує ряд технік із заміни їх на позитивні. Необхідно включити такі види мотивації, які пов'язані із поточними інтересами студентів, для цього викладачу необхідно добре знати цінності, інтереси, світ захоплень і особливості своїх підопічних [3, с. 170].

Мета статті – визначення можливостей використання технік та методик нейролінгвістичного програмування у підготовці викладачів до організації та проведення занять з проектно-технологічної підготовки

студентів з урахуванням їх особистісного типу сприйняття інформації. Окремо стоїть завдання щодо встановлення можливості використання позитивних моментів НЛП-технік у практиці проектно-технологічної підготовки студентів.

У особистісно-орієнтованій методиці підготовки студентів до проектно-технологічної діяльності загально прийнятим є положення про те, що кожний тип особистості володіє своїми найбільш успішними для нього стратегіями оволодіння знаннями та формування умінь. Впровадження цієї методики вимагає від викладача наступного:

- визначення студентів зі схильністю до відповідних способів засвоєння проектно-технологічних знань;
- для кожного типу студентів пропонувати свої завдання;
- впливати на всі канали сприйняття і обробки інформації;
- розширення студентам способів вирішення навчальних завдань з урахуванням зони їх найближчого розвитку;
- розуміння того, що можливе розходження між домінуючими способами засвоєння інформації у студента й у викладача, і він повинен уміти згладити це за рахунок гнучкого використання різних тактик навчання.

Звичайно, виконати на практиці ці вимоги досить складно. Проте життя змушує рухатись до кращого, а не задовольнятися тим, що маємо.

Нам здається, що проблеми з підготовкою студентів до проектно-технологічної діяльності у значній мірі виходять з того, що переконання і практика масової педагогічної наукової і буденної свідомості будується на уявленнях про об'єктивну реальність і об'єктивну істину, які часто трансформуються у неусвідомлені стереотипи. Подолання стереотипів нам вбачається у розширенні карт спілкування всіх суб'єктів педагогічного процесу до карти іншого, і створення на стику ресурсного стану – реальності з потрібними якостями. Це досягається у різних формах педагогічної взаємодії як при допомозі об'єктивної реальності, так і будь-якої іншої надуманої реальності.

Форми використання НЛП дозволяють, з одного боку, використати схему «завдання – інструмент» у проектно-технологічній підготовці студентів, а з іншого – забезпечують рух до більш високих логічних рівнів технологічних сфер діяльності, долаючи тим самим синдром розділення. При цьому одним із потужних ресурсів проектно-технологічної підготовки є підвищення мотивації до динамічного навчання, зменшення витрати часу. Це підвищує рівень ефективності процесу обробки інформації, надає можливість перенести увагу із запам'ятовування на управління цим процесом. Тому проблеми, які виникають у викладачів і у студентів, фрактально відображають загальні тенденції розвитку системи обміну інформацією між суб'єктами навчання і учіння. Вони зумовлені

необхідністю орієнтуватись у стрімко зростаючих масивах інформації та масивах накопичення інформаційних змін. Динаміка навчання повинна бути конгруентна динаміці цих змін.

Кожному типу студентів потрібна своя презентація нового навчального матеріалу, бо він завчає його по-своєму, і внаслідок цього для нього потрібні свої типи вправ та задач. Візуали краще сприймають новий навчальний матеріал, коли він написаний на дошці, у книзі, на плакаті, або показаний схематично. Вони справляються з письмовими завданнями, контрольними роботами та оформляють практичні і лабораторні роботи краще, ніж в усній формі проводять їх захист. Аудіали краще сприймають інформацію на слух, із більшим бажанням слухають лекції. Відповідно, вони добре описують технологічні процеси, краще сприймають усні інструктування. Вони активно беруть участь у дискусіях, ділових іграх. Студенти-кінестетики краще засвоюють навчальний матеріал, коли можуть сприйняти його у рольовій грі. Для них не складно багаторазово написати формулу чи описати технологічний процес, довівши ці дії до автоматизму.

У практиці проектно-технологічної діяльності можливе двояке використання сказаного вище:

- викладач дозволяє студенту користуватись найбільш зручним йому способом освоєння навчального техніко-технологічного матеріалу;
- працюючи у групі, викладач використовує різні способи презентації одного і того ж проектно-технологічного навчального матеріалу.

Існуюча практика навчання багато в чому являє собою механічне перенесення викладачем жорстких стратегій навчання у відповідності до предметної методики без урахування карт репрезентативних систем студентів. Навчання відбувається шляхом випадкового накопичення стратегій, які найбільше відповідають фільтрам сприйняття студента. Якщо вони в основних рисах співпадають з репрезентативними особливостями методичної карти навчального предмета і з фільтрами репрезентативних систем викладача, процес навчання відбувається успішно і підвищує мотивацію до навчання. У протилежному випадку у значній кількості студенті (близько 60 %) формуються фільтри сприйняття, які підтримують систему обмежень, сформовану раніше.

Методологія НЛП у поєднанні з предметними методиками є ресурсом для адаптації процесу навчання до рівня сучасних соціальних процесів. Без орієнтації на комплексний розвиток самих систем репрезентації суб'єктивного досвіду така адаптація просто неможлива. Переважна кількість студентів (приблизно 73 %) навіть не знайомі із основними каналами сприйняття інформації та механізмами, які їх обслуговують. Недостатність інформації заповнюється сильними обмежувачими переконаннями.

Використовуючи методи НЛП, ми створюємо певний дизайн навчального процесу. Стратегії динамічного навчання – це послідовність ресурсних станів, які формуються на певній фізіологічній основі. Стан розглядаємо як структурну одиницю досвіду суб'єкта. Тоді ресурсний стан повинен охоплювати всі нейрологічні рівні, часто він має чітку сенсорну репрезентацію. Ми вважаємо, що системність мислення та інтеграція досвіду суб'єкта на основі вироблених моделей є основоположним принципом навчання в цілому. Виходячи з цього припускаємо, що при організації масової комунікації на лекційних заняттях з вивчення технічних дисциплін проектно-технологічної підготовки доцільно використовувати не вербально-раціональну, як прийнято, а візуально-кінестетичну діяльність студентів. Це можна віднести до практичних і лабораторних занять. Такого роду інформація повинна враховуватись при створенні баз даних та дидактичного забезпечення навчального процесу. В цілому в НЛП по відношенню до комунікації враховується наступне.

– Більшість людей здатні сприймати інформацію, яка надходить через різні канали. Найкращою слід вважати інформацію, елементи якої надходять через більшість каналів сприйняття. Вважаємо, що саме таким чином подана проектно-технологічна інформація, вчинивши дію на всі канали сприйняття, зробить найбільший вплив не тільки на формування знань і умінь, але і на особистість в цілому.

– Існують канали сприймання, які є найбільш ефективними при передачі інформації конкретним студентам. Відповідно, якщо викладач знає, який основний канал сприймання у того чи іншого студента, то він може використати це і запустити інформацію переважно цим каналом. Проте студенти, у яких цей канал не є основним, гірше сприймуть інформацію. Вони зрозуміють усе подане викладачем, але порівнювати його із власним досвідом їм буде складно. Тому такий перерозподіл інформації між каналами сприйняття доцільно застосовувати у процесі індивідуальних консультацій або інструктування.

– Для ефективного обміну інформацією між студентами та викладачем повинні використовуватись спільні для них канали сприймання інформації. Наш внутрішній опис інформації знаходить своє відображення не тільки у словах, які ми використовуємо при цьому, а й у міміці, емоціях, темпераменті. Студент нас чує і розуміє не тільки за рахунок використаного нами набору слів, проте для нього не менш важливим є емоційне наповнення при передачі інформації. Отже, із студентами, які мають подібні до викладача основні канали сприймання, працювати легше, ніж з тими, у яких канали відрізняються.

Викладачу варто пам'ятати, що студенти також розрізняються за перевагою абстрактного і конкретного мислення. Ті, хто схильний до абстрактного засвоєння теоретичного навчального матеріалу технічного спрямування, віддають перевагу вправам із символами, зокрема, таким як

трансформація формул, вибір із числа обмежених параметрів, введення нових величин, виведення розмірності і таке інше. Такі студенти віддають перевагу представленню навчального матеріалу у вигляді таблиць і схем. Їх мислення теоретичне і концептуальне. Для студентів з конкретним мисленням у більшій мірі підходять рольові ігри і спонтанні діалоги.

Аналіз результатів проведених нами досліджень НЛП-методик викладання техніко-технологічного матеріалу у проектно-технологічній підготовці студентів дозволяє виділити деякі спільні риси властиві ним:

- особистісно-орієнтована парадигма теоретичного обґрунтування більшості методик дозволяє в якості пріоритетної мети вищої освіти визначити саморозвиток та самовдосконалення внутрішнього світу людини, самореалізації особистості студента;

- пріоритетність педагогічної мети розвитку особистості, створення передумов для її емансипації, упорядкування віри у свої сили у порівнянні з суто навчальними цілями;

- створення умов для активізації внутрішніх, раніше не використовуваних психологічних, інтелектуальних і соціальних можливостей студента;

- постійне збільшення долі самостійності студента у процесі оволодіння навчальним матеріалом в умовах педагогічної підтримки при одночасному скороченні зовнішніх стимулів, широке використання прихованого педагогічного контролю;

- орієнтація на підвищення мотивації студентів у процесі оволодіння навчальним матеріалом за рахунок створення ситуації успіху, сприятливого навколишнього середовища, толерантного відношення до несуттєвих помилок, які не впливають на результати засвоєння інформації;

- широке використання не тільки вербальних, але і невербальних та інших сенсорних стимулів, які дозволяють полегшити процес запам'ятовування і відтворення навчального матеріалу;

- переважання діяльнісних завдань та вправ над суто спеціальними;

- використання досягнень практичної психології, рольових ігор та інших активних методів навчання для моделювання ситуацій з матеріалом, що вивчається, і інше.

Студенти мають різні когнітивні стилі, що виявляється як у стратегії вивчення нового матеріалу, так і в оперуванні вже засвоєним, тому викладач, формуючи у них знання і уміння, повинен моделювати ситуації з матеріалом, що вивчається, використовуючи при цьому різні техніки НЛП.

Використовуючи різні методи і техніки НЛП у навчальному процесі для підлаштування до студентів з різними типами сприймання навчального матеріалу, робить його зрозумілим, а процес засвоєння інформації стабільним, без напружень. На наш погляд, врахування вище наведеного дозволить удосконалити процес навчання студентів проектно-технологічній діяльності і зробить його більш легким та приємним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белянин В. П. О конкордансе и диссонансе языковых личностей преподавателя и студента в обучении иностранным языкам / В. П. Белянин // Итоги и перспективы развития методики: теория и практика в преподавания русского языка и культуры России в иностранной аудитории. – М. : МАПРЯЛ, РУДН, 1995. – 134 с.
2. Ливер Б. Лу. Обучение всего класса / Бетти Лу Ливер ; пер. с англ. О. Е. Биченковой. – М. : Новая школа, 1995. – 364 с.
3. Ломакина О. Е. Использование идей нейролингвистического программирования в методике обучения иностранным языкам [Электронный документ] / О. Е. Ломакина, Д. В. Лопанцев // Лемпертовские чтения 6 / Пятигорский государственный лингвистический университет. – 2004. – Режим доступа : <http://pn.pglu.ru/index.php?module=subjects&func=viewpage&pageid=170>